

Spis treści

NORWIDOWSKA WIZJA SZTUKI

I. CZYM JEST SZTUKA?

1. Piękno, Dobro, Prawda – podstawowe pojęcia Norwidowskiej koncepcji sztuki	7
1.1. „Piękno” formy i treści	7
1.2. „Dobro”. W jaki sposób sztuka może pomóc człowiekowi	17
1.3. Ujawnianie się „Prawdy” w sztuce	19
2. „Prawdziwą r z e c z y w i s t o ś ć za rzecz sztuki uważam”	24
2.1. „Pośrednictwo” sztuki	24
2.2. Realizm w sztuce. Norwidowskie rozumienie treści dzieła	30
2.3. Sztuka jako „p r z y b l i ż e n i e” prawdy życia	35
2.4. Człowiek w centrum Norwidowskiego świata	41

II. „UDUCHOWIONA ZMYŚLOWOŚĆ”

1. Norwid, nazareńczycy i liberalni myśliciele katoliccy	49
1.1. Johann Friedrich Overbeck	49
1.2. Wojciech Korneli Stattler	51
1.3. Charles René de Montalembert i Félicité Robert Lamennais	54
2. Nie trzeba być artystą, by tworzyć	57
3. Propozycje ujęcia „uduchowionej zmysłowości”. Różne artystyczne realizacje jednej wizji człowieka i świata	61
3.1. „Mistycyzm”, „duchowość” i poetycki aspekt malarstwa	61
3.1.1. „Zachwycenie w niebo”	67
3.1.2. Ideał człowieka w antycznym posagu	73
3.1.3. Prostota klasycznej sztuki i „chrześcijańska duchowość”	76
3.1.4. Neoklasycyzm i męczeństwo	79
3.1.5. Sztuka średniowieczna „wedle pojęć o blasku i bogactwie wieku swojego”	88

3.2. Teoria (i praktyka) akademicka	96
3.2.1. Treść dzieła	96
3.2.2. Aspekt moralny sztuki	104

ARTYSTYCZNE WYBORY NORWIDA JAK OBRAZ W SŁOWO SIĘ ZAMIENIA

I. DAWNI MISTRZOWIE

1. Po co Norwidowi malarze?	121
2. Norwidowskie wybory	125
2.1. Le Sueur	125
2.2. „Uduchowienie” i prostota, materialność i nadnatural- ność	129
2.3. Dwie rzeczywistości przedstawione w <i>Bransoletce</i>	138
2.4. Dwoista natura światła	142
2.5. Arystokratyczny salon, nędzarze i obraz Rembrandta ..	148

II. MALARZE WSPÓŁCZEŚNI

1. Norwid i Paul Delaroche	154
1.1. Ulubieniec publiczności i samotnik	155
1.2. Retuszowany daguerotyp	160
1.3. Czarne kwiaty przed ołtarzem sztuki	168
1.4. Portrety nie tylko Delaroche’a	176
2. Norwid i Ary Scheffer	179
2.1. Wyznanie malarza	182
2.2. Malarz religijny	189
2.3. Zapożyczone motywy	195
2.4. „Podniesienie o k a k u n i e b u”	201

„WYRAŻENIE WSZYSTKICH SZTUK WEWNĘTRZNIE POJEDNANYCH”

I. CO ŁĄCZY POEMAT NORWIDA *QUIDAM* Z RYSUNKAMI KONTUROWYMI I PŁASKORZEŻBĄ?

1. „Linia to myśl”	217
2. Starożytne rzeźby, reprodukcje „etruskich” waz i obrazy poe- tyckie w <i>Quidamie</i> Cypriana Norwida	220

2.1. Kolekcja Hamiltona. Reprodukcje waz „etruskich”	220
2.2. Norwid i Etruskowie	232
2.3. Co łączy rzeźbę, rysunek i poemat Norwida?	240

II. ŚWIATŁO I BARWA

1. Czy w <i>Quidamie</i> istnieją kolory?	252
1.1. Współgranie światła i barwy	258
1.2. Dominacja światła	262
1.3. „Graficznie” określone promienie. Brak barw	265
1.4. Nadrzędność barw	269
1.5. Sposób sugerowania światła i barw oraz ich funkcyjono- wanie w poemacie	271
2. Źródła światła i barwy	277
2.1. Malarstwo barokowe	277
2.2. Malarstwo weneckie	281

III. PRAWDZIWY ARTYSTA I JEGO DZIEŁO

1. „Poważna karykatura”	295
1.1. Norwid-„Sztukmistrz”	295
1.2. Powaga karykatury	297
2. Prawdziwa sztuka i jej twórca	302
2.1. Różne sposoby wyrażania tej samej treści	302
2.1.1. Artysta i jego dzieło	303
2.1.2. Prawdziwy twórca	308
2.1.3. Krytycy i zoile	314

NORWID – TWÓRCA KONSEKWENTNY

1. Wiara i twórczość	325
2. Malarstwo	326
3. Artystyczne wybory Norwida	327
4. Norwid i myśliciele chrześcijańscy	328
5. Poetyckie nawiązania do obrazów	329
6. Świat przedstawiony Norwidowskich utworów	331
6.1. Konstrukcja postaci	331
6.2. Światło i barwa	332

Summary	335
Indeks nazwisk	337
Spis ilustracji	343

Indeks nazwisk

- Ampere Jean-Jacques 232, 233
 Arcimowicz Władysław 37, 142, 209
 Aristide Louis 158
 Ajschylos 226
 Bałus Wojciech 264, 310
 Bann Stephen 86, 126, 128, 155, 159, 161, 164, 195
 Baroccio Federico (także: Barocci, właśc. Fiori) 129, 145
 Bassano (właśc. da Ponte) Francesco 145
 Bassano (właśc. da Ponte) Jacopo 145
 Bassano (właśc. da Ponte) Leandro 145
 Baudelaire Charles 117, 131, 197, 210, 212, 328
 Beaugrand Honoré 158
 Benouville François-Léon 86
 Béraldi Henri 158, 194
 Béraud Antoine 191
 Berenika II, królowa Egiptu 248
 Bertels Artur 301
 Bessis Henriette 107
 Białostocki Jan 146, 278, 279
 Bisanz Rudolf M. 224
 Blanc Charles 127, 159, 186
 Blanchard Pharamond 158
 Boime Albert 105, 110, 112, 234, 258
 Bosio Antonio 54
 Bouguereau William Adolphe 86
 Boulanger Gustave 253
 Boulanger Louis 191
 Boyé Maurice-Pierre 156
 Branicki Konstanty 125
 Brockhaus F.A. 234
 Buonarroti Michelangelo (Michał Anioł) 34, 46, 70, 157, 185
 Burke Edmund 145
 Cabanel Alexandre 86
 Calamatta Luigi 158
 Canova Antonio 181, 225, 316
 Carlyle Thomas 44
 Carraci Annibale 298
 Cartier E. 70
 Cedro Adam 58
 Chateaubriand François Rene de 65, 66, 86
 Chauvin Pierre-Athanase 214
 Chłędowski Kazimierz 321
 Chopin Fryderyk 167, 183, 320
 Cieszkowski August 20
 Cieślińska Nawojka 44
 Cimabue (właśc. Cenni di Pepo lub Bencivenni) 88, 89
 Clark Kenneth 112
 Coquerel Athanase Josu (Coquerel Athanase fils) 184, 185
 Cornelius Peter von 276
 Correggio (właśc. Antonio Allegri) 145
 Courbet Gustave 30–36, 39, 96, 133, 188, 296
 Cousin Victor 12, 76, 109, 126, 128, 185
 Chrystus zob. Jezus Chrystus
 Cumberland George 241
 Cybulski Wojciech 111, 188

- Cywińska-Kryszewska Julia 206
 Cywiński Stanisław 144
 Czartoryska Marcelina 180
- Dante Alighieri 226, 229
 Daumier Honoré 118, 299
 David Jacques-Louis 155, 181
 Dąbrowicz Elżbieta 29, 92, 122, 123
 Delaborde Henri François 105
 Delacroix Eugène 65, 107, 117, 118, 172, 190-193, 299
 Delaroche Grégoire Hippolyte 155
 Delaroche Paul (właśc. Hippolyte) 60, 80, 102, 107, 117, 121-129, 150, 152-180, 184, 189, 195, 196, 214, 295, 299, 327, 328, 330
 Delécluze Etienne Jean 112, 194
 Deotyma zob. Łuszczewska Jadwiga
 Departhes Jean-Baptiste 110, 112
 Didron Adolphe Napoleon 72
 Dobrowolski Witold 236
 Domicjan 42
 Donatello (właśc. Donato di Niccolò di Betto Bardi) 88
 Donizetti Gaetano 86
 Doroszewski Witold 320, 321
 Dürer Albrecht 138, 308
 Dziekońska Michalina 53, 58, 59, 63
- Éméric-David Toussaint-Bernard 130
 Etex Antoine 194
 Ewals Leo 127, 152, 158, 180, 183, 190-192, 194-196, 212, 214
- Félix R.P. Joseph 57, 60
 Fert Józef 256, 257
 Fidiasz 46, 47, 81, 94
 Fiesole Giovanni da 71, 73, 89
 Flandrin Hippolyte Jean 105
 Flaxman John 226, 227, 229, 230
- Foucart Bruno 8, 12, 55, 58, 64, 70, 72, 76, 89, 109, 112, 127, 130, 151, 152, 161, 165, 170-172, 182, 184-187, 189, 196, 200, 202, 209, 219, 316
 Fournel Victor 202, 209
 Fra Angelico (Fra Giovanni da Fiesole, właśc. Guido di Pietro, zw. Il Beato) 46, 70, 71, 88, 89, 182
 Friedrich Caspar David 113, 188, 189
 Füssli Johann Heinrich (Henry Fuseli) 218, 274
- Gautier Théophile 157, 165, 170, 196, 285
 Geniusz Mieczysław 34
 Géricault Théodore 190
 Gerson Wojciech 300, 301
 Ghiberti Lorenzo 88, 90, 91
 Giotto di Bondone 88, 89, 219
 Girarde E. H. 163
 Girodet de Roussy-Trioson Anne-Louis 86
 Goethe Johann Wolfgang von 192, 195, 226
 Gogh Vincent van 194, 328
 Gomulicki Juliusz Wiktor 7, 46, 58, 110, 129, 133, 139, 164, 177, 180, 237, 296
 Górka Konstancja 295
 Grabowiecki Sebastian 144
 Grabowski Michał 73, 87
 Grabska Elżbieta 70, 73, 87, 183, 258
 Grimal Pierre 307
 Gros Jean Antoine 155, 156
 Grote Harriet 194, 212
 Grzegorz XVI (Bartolomeo Alberto Capellari) 55
 Guérin Pierre Narcisse 189
 Guys Constantin 118

- Guze Joanna 64, 131, 172
- Halkiewicz-Sojak Grażyna 12, 13, 19, 68, 102, 104
- Hamilton William 220, 222, 230
- Hancarville Pierre-François-Hugues d' 223
- Hardorf Gerdt 229
- Hartwig Julia 65, 172
- Hegel Georg W. F. 283
- Heine Heinrich 159
- Henriquel-Dupont Louis-Pierre 158
- Hipokrates 74, 92
- Hofstede de Groot Petrus 194
- Hogarth William 298, 300
- Holbein Hans 224
- Homer 77-79, 81, 226, 229
- Ingres Jean-Auguste-Dominique 190
- Jakimowicz Irena 138
- Jakubowski Jan Zygmunt 46
- Jastrun Mieczysław 117, 154
- Jezus Chrystus 11, 18, 44-46, 57, 60, 64, 66, 72, 74, 148-152, 159, 164, 170-174, 186, 195, 205, 207, 209
- Józef z Arymatei 150
- Kalergis-Muchanow Maria 248
- Kamiński Mikołaj 23
- Kapustka Mateusz 182
- Karłowicz Jan 213, 271
- Klaczko Julian 117, 226
- Kleczkowski Michał 55, 121
- Kolb Marthe 127
- Kopaliński Władysław 307
- Kowalczykowa Alina 68
- Koźmian Jan 124, 181
- Krafft Adam 139, 169
- Kraśński Zygmunt 52, 63, 64, 86, 180, 183, 197-200, 214, 225
- Kraszewski Józef Ignacy 27, 54, 70-72, 76, 89, 111, 122, 128-130, 157, 165, 169, 182, 184, 218, 224, 234, 236, 253, 254
- Królikiewicz Grażyna 107, 188, 189, 304, 306
- Kryński Adam 213, 271
- Krysowski Olaf 19
- Krzemieniecki Leon 248
- Kuczyńska Joanna 24, 34, 57, 124, 175, 178, 188, 295
- Kudyba Wojciech 22, 187
- Kugler Franz 71
- La Forge Anatole de 196
- La Tour Geroges de 145
- Lamennais Robert Félicité de 8, 54-56, 68, 76, 107, 108, 185, 187, 329
- Landon Charles Paul 190
- Lenartowicz Teofil 90, 91, 96
- Lenepveu Jules-Eugène 86
- Leonardo da Vinci 46, 117, 126, 138, 167, 185, 200, 298
- Leopold Friedrich (Graf zu Stolberg) 229
- Libelt Karol 10-12, 26, 50, 59, 65, 72, 73, 108, 109, 172, 316
- Linde Samuel Bogumił 130, 270, 271
- Lisiecka Alicja 44, 45, 82, 118, 154, 201
- Lomazzo Gian Paolo 144, 145
- Lorraine Claude 112, 181
- Lubos-Kozieł Joanna 182
- Łapiński Zdzisław 76
- Łuszczewska Jadwiga (Deotyma) 21
- Łuszczewska Magdalena 15
- Maciejewski Jerzy 15, 19
- Maciejewski Marian 68

- Makowiecki Tadeusz 8
 Makowski Stanisław 37, 138
 Margall Piy J. 229
 Maria Magdalena 64
 Maryja, Matka Boża 18, 47, 58, 71-73, 164, 170, 172, 173, 182, 202, 204, 206, 207, 244, 287
 Matejko Jan 289-291
 Melbechowska-Luty Aleksandra 51, 53, 267, 274, 278, 287, 306, 308, 314, 321
 Mengs Anton Raphael 218, 224, 274
 Merdas Alina 8, 56, 329
 Michał Anioł zob. Buonarroti Michelangelo
 Miciński Tadeusz 255
 Mickiewicz Adam 51, 60, 64, 110, 117, 167, 183, 255
 Mieczysławska Makryna 60
 Mocarska-Tycowa Zofia 68
 Montalembert Charles René de 53-56, 68, 89, 126, 182, 187, 329
 Morawski Stefan 8, 44, 49, 52, 54, 70, 73, 87, 107, 109, 183

 Neron 42
 Nettement Antoine 171
 Niedźwiedzki Władysław 213, 271
 Niemojewski A. 327
 Nieukerken Arent van 117
 Nowotny Leopold 53

 Okoń Waldemar 52, 83, 101, 243
 Ostoja Benedykt 39, 40
 Overbeck Johann Friedrich 11, 49-51, 53-55, 68, 89, 92, 95

 Perdeau Paulina 58
 Périn Alphonse 112
 Perrier Charles 170, 171
 Pevsner Nikolaus 82, 126
 Pforr Franz 49
 Piles Roger de 112, 126, 260

 Piłat 150
 Piroli Thomas 229
 Pisano Giovanni 88
 Piwarski Jan Feliks 224
 Plater Cezary 106, 124, 125
 Platon 9
 Pliniusz Młodszy 238
 Pochodaj Andrzej 182
 Poliktet 74
 Pompejusz Wielki 75
 Poprzącka Maria 83, 84, 101, 103, 112, 134, 135, 153, 182, 253, 258, 287
 Porębski Mieczysław 37
 Potocki Adam 128, 129
 Potocki Stanisław 112, 113, 290
 Poussin Nicolas 112, 125, 128, 181, 289
 Proudhon Pierre Joseph 31, 32, 133, 188, 296, 315
 Przesmycki Zenon 248
 Ptolomeusz III 248
 Puzynina Jadwiga 86, 236, 237

 Rafael Santi (właśc. Raffaello Santi, Raffaello Sanzio) 10, 46, 47, 70-72, 81, 88, 117, 125, 126, 128, 130, 131, 143, 145, 157, 182, 185, 219, 220, 224
 Rautenstrauchowa Łucja 78, 128, 136
 Rembrandt Harmenszoon van Rijn 46, 102, 117, 126, 138, 139, 141, 143, 145, 146, 148, 151, 152, 161, 174, 179, 184, 186, 195, 276, 278, 280, 295, 327-329, 333
 Renan Ernest 44, 45, 186, 201, 327
 Renan Noémi 45
 Reynolds Joshua 218, 274
 Rio François-Alexis 56, 89
 Rodakowski Henryk 281
 Rosa Salvatore 181, 299

- Rosenblum Robert 83, 219, 223,
225, 226, 229, 230, 234, 341
- Rosenthal Leon 299
- Rubens Peter Paul 126
- Ruisdael Jacob van 110–112
- Ruprecht Karol 12
- Ryszkiewicz Andrzej 182
- Rzepińska Maria 128, 145, 218, 260,
274, 276, 279, 280
- Saint-Aubin Augustin 291
- Sarrazin Gabriel 45
- Sawicki Stefan 8, 16, 18, 19, 23, 28,
41, 42, 66, 106, 144
- Scheffer Ary 45, 56, 76, 80, 117,
121–127, 129, 152–154, 179–184,
186, 187, 189–192, 194–207, 209,
211, 212, 214, 295, 327–329
- Scheffer Henry 45
- Scheffer Johann-Bernhard 189
- Schnetz Victor 86
- Schnorr Julius Karlosfeld von 229
- Schwabe Salis 191
- Scribe Eugène 86
- Shaftesbury Anthony Ashley
Cooper 218, 274
- Siekierski Przemysław 138
- Sienkiewicz Jerzy 16, 41, 118, 240,
260
- Silhouette Étienne de 247
- Skarga Barbara 327
- Słowacki Juliusz 36, 38, 51, 64, 255
- Sokołowski Marian 118, 232, 233
- Starzyński Juliusz 65, 131, 172
- Stattler Wojciech Korneli 50–53, 68,
86, 95, 96, 101, 183
- Stendhal (właśc. Marie-Henri Bey-
le) 159
- Stosch Phillip von 248
- Sueure Eustache Le (Lesueur) 112,
125–136, 139, 151, 152, 161, 174,
179, 195, 295, 327–330
- Szyzdół Justyna 296
- Szarzyński Sep Mikołaj 144
- Szmydtowa Zofia 46, 47
- Szyndler Pantaleon 34
- Śliwiński Marian 15
- Taine Hippolyte 278, 279
- Tatara Marian 37
- Tatarkiewicz Władysław 9
- Teleżyńska Ewa 279
- Thiers Adolphe 176–179
- Thoré Étienne Théophile (pseud.
W. Bürger) 151, 158, 186, 190,
192, 200, 258
- Tintoretto Jacopo 126, 145, 262,
283, 284, 292
- Tischbein Wilhelm 223, 225
- Trębicka Maria 21, 22, 121, 122,
137, 150, 153, 217, 219, 223, 234
- Trojanowiczowa Zofia 11, 20
- Trybuś Krzysztof 284
- Trznadel Jacek 100, 134, 143
- Turner William 128
- Tycjan (właśc. Vecellio Tiziano)
145, 283
- Uccello Paolo 88
- Ulrich Louis 164, 169, 172
- Velazquez Diego Rodríguez da
Silva y 276
- Vermeer Jan van Delft 258, 276
- Vernet Carl 156
- Vernet Horace 156, 181, 191
- Veronese Paolo (właśc. Caliari
Paolo) 283
- Viardot Louis 194
- Vitet Ludovic 127, 129, 152, 186,
194, 199, 200
- Vouet Simon 125, 128
- Watelet Louis Etienne 155
- Wedgwood Josiah 229, 234

Wellisz Leopold 45, 180, 182, 183,
194, 197, 214

Widacka Hanna 302, 308

Więcek Adam 245

Winckelmann Johan Joachim 83,
248, 283, 316, 317

Wyka Kazimierz 16, 41, 85, 126,
146, 225, 241, 243, 247, 255, 256,
258, 260, 266, 276, 279, 284, 294,
326, 331, 333

Zajączkowski Ryszard 43

Zaleski Antoni 24, 48

Zaleski Bronisław 90, 110, 177, 205,
247, 298

Zaleski Józef Bohdan 29, 46, 50, 55,
63, 64, 86, 88, 89, 94, 122, 181

Zamoyski Władysław 187

Zaniewicki Zbigniew 256, 257

Zgórniak Marek 281, 285

Ziff Norman D. 152, 156, 161, 164,
169

Zola Emile 196

Żeleński-Boy Tadeusz 157